

Παρουσίαση της **Μελέτης του ΙΕΝΕ**
αναφορικά με τις προοπτικές της
ανάπτυξης των τεχνολογιών δέσμευσης,
αποθήκευσης και αξιοποίησης άνθρακα
(**CCUS**) στην **Ελλάδα** και ευρύτερα στην
Νοτιοανατολική Ευρώπη

Δρ. Νικόλαος Κούκουζας

Κλιματική Αλλαγή

Το πρόβλημα

Μεγάλη κλίμακας εκπομπές CO₂ λόγω:

- βιομηχανικές και άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες
- Συνεχής αύξηση (up to 30% increase by 2040).

Ο στόχος

Διατήρηση της μέσης παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω των 28°C και αποτροπή της υπερθέρμανσης του πλανήτη.

Η λύση

Εφαρμογή τεχνολογιών δέσμευσης, αξιοποίησης και αποθήκευσης άνθρακα (Carbon Capture, Utilization and Storage – CCUS) που εμποδίζουν την απελευθέρωση CO₂ στην ατμόσφαιρα.

Στις 10/10/2023, στο πλαίσιο **Ημερίδας σχετική με το CCUS στην Ελλάδα, παρουσιάστηκε έκθεση** μελέτης του Ινστιτούτου Ενέργειας Νοτιοανατολικής Ευρώπης (IENE), με τη συμμετοχή του **Δρ Κούκουζα**.

Δέσμευση CO₂

- ❑ Το CCUS δεσμεύει CO₂ από **μεγάλες σημειακές πηγές** (μονάδες παραγωγής ενέργειας ή βιομηχανικές εγκαταστάσεις).
- ❑ Οι τεχνικές δέσμευσης CO₂ που εφαρμόζονται στην βιομηχανία διακρίνονται σε **δύο μεγάλες κατηγορίες**:

Τεχνολογίες άμεσου διαχωρισμού του CO₂ από τους βιομηχανικούς αέριους ρύπους

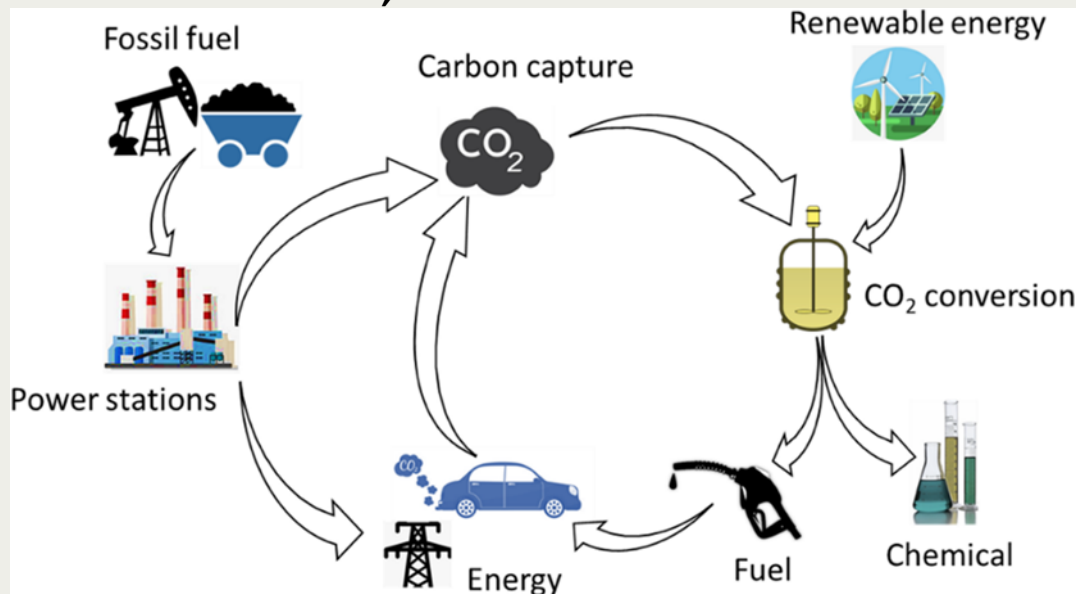
Τεχνολογίες εντατικής καύσης από τις οποίες διαχωρίζεται το CO₂ από τους βιομηχανικούς αέριους ρύπους

- Περιλαμβάνουν τις τεχνικές δέσμευσης **Post-combustion**:
  - ⇒ Κάνουν χρήση του **ατμοσφαιρικού αέρα**.
  - ⇒ Τα βιομηχανικά καυσαέρια που προκύπτουν (**αέρια σύνθεσης ή syngas**) έχουν **χαμηλή συγκέντρωση CO₂** και άλλα ατμοσφαιρικά αέρια, όπως άζωτο και υδρατμοί.
  - ⇒ Εφαρμόζεται σε **εργοστάσια παραγωγής ενέργειας**.
- Περιλαμβάνουν τις τεχνολογίες **Pre-combustion & Oxy-fuel combustion**:
  - ⇒ Απαιτούν περιβάλλον έντονα **εμπλουτισμένο σε οξυγόνο**.
  - ⇒ Το **syngas** έχει μεγαλύτερη συγκέντρωση CO₂.
  - ⇒ Η μέθοδος **pre-combustion** εφαρμόζεται σε **διυλιστήρια**, εργοστάσια παραγωγής **χημικών & χάλυβα**, ενώ η **oxy-fuel combustion** σε εργοστάσια παραγωγής ενέργειας, τσιμέντου, σίδηρου & χάλυβα.

Η παραγωγή του syngas δημιουργεί την ανάγκη για περαιτέρω απομόνωση του CO₂ από το νέο αέριο μείγμα.

Χρήση CO₂

- Το CCUS δεσμεύει CO₂ από μεγάλες σημειακές πηγές (μονάδες παραγωγής ενέργειας ή βιομηχανικές εγκαταστάσεις).
- Εάν δεν χρησιμοποιείται επιτόπου, το CO₂ συμπιέζεται, μεταφέρεται και **εισάγεται σε γεωλογικούς σχηματισμούς για αποθήκευση**.
- Η χρήσεις του CO₂ (είτε επιτόπου, είτε από εγκαταστάσεις αποθήκευσης/CCUS) περιλαμβάνουν:
  1. Το **αέριο CO₂** μπορεί να εισάγεται στην αγορά **ως νέο εμπόρευμα**
  2. Χρησιμοποιείται στην **παραγωγή μεθανίου, μεθανόλης και συνθετικού αερίου (syngas)** ⇨ σημαντικά αέρια για τους σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής με φυσικό αέριο και τη βιομηχανία

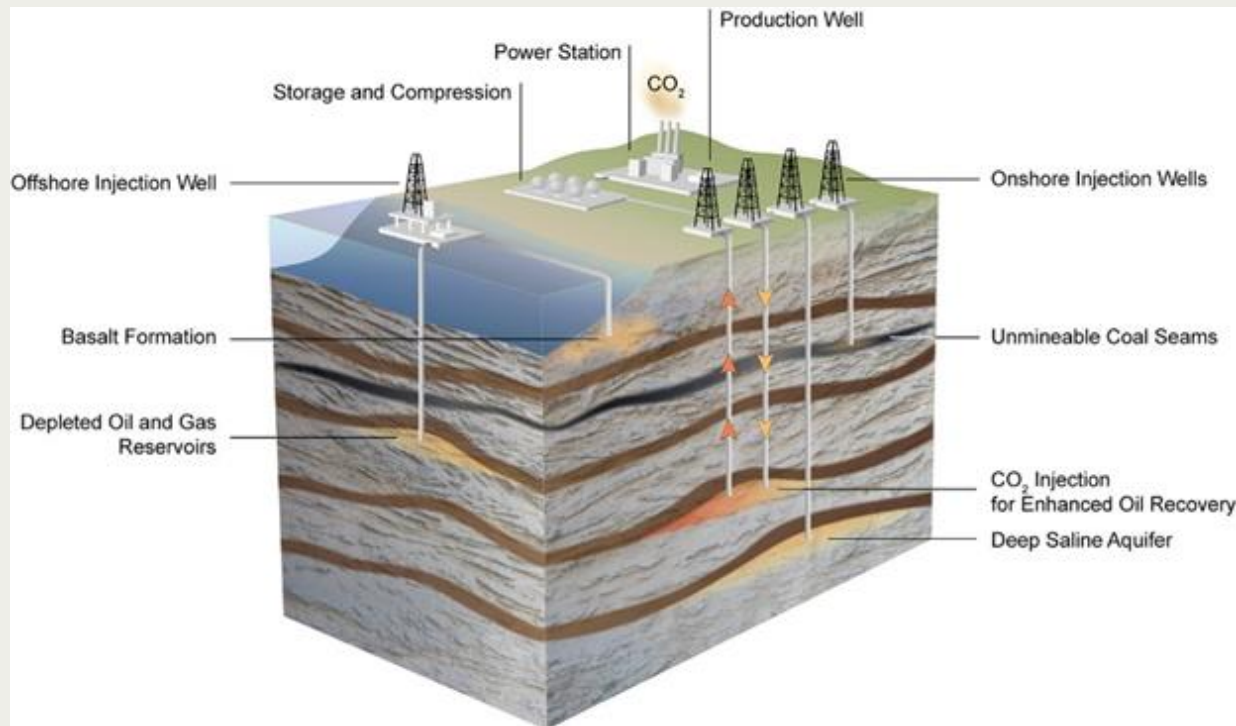

3. Στην παραγωγή **χημικών προϊόντων**, όπως η ουρία, τα ακρυλικά και τα ανθρακικά αλκυλένια, η πολυουρεθάνη και το ακρυλικό οξύ.
4. Ως συστατικό σε **δομικά υλικά** ή ως λύση στην έλλειψη νερού (CO₂ μπορεί να επιτρέψει την απομάκρυνση περιττών αλάτων)
5. Στη **βιομηχανική ψύξη**
6. Στην **παρασκευή τροφίμων και ποτών**
7. Στην **Ενισχυμένη Ανάκτηση Πετρελαίου** (Enhanced Oil Recovery, EOR)

Σχηματική αναπαράσταση των διαφόρων υπηρεσιών που μπορεί να προσφέρει η CCU (Πηγή: Adamu et al., 2020)

Γεωλογική αποθήκευση CO₂

- Στο CCUS, εάν το CO₂ δεν χρησιμοποιείται επιτόπου, συμπιέζεται, μεταφέρεται και εισάγεται σε γεωλογικούς σχηματισμούς για αποθήκευση.
- Η δέσμευση και αποθήκευση άνθρακα (CCS) αποτελεί σημαντική και μακροπρόθεσμη στρατηγική για την απαλλαγή της βιομηχανίας από τις εκπομπές CO₂.
- Υπάρχουν 3 κύριες τεχνολογίες για τη μακροπρόθεσμη αποθήκευση CO₂: (1) γεωλογική αποθήκευση, (2) αποθήκευση σε ωκεανούς, (3) ορυκτοποίηση (mineralisation).
- Ένας δυνητικός ταμιευτήρας γεωλογικής αποθήκευσης CO₂ πρέπει να παρουσιάζει: (1) κατάλληλη διαπερατότητα, (2) πάχος, (3) βάθος, και (4) ύπαρξη υπερκείμενου αδιαπέρατου πετρώματος (cap-rock).

- Οι υπόγειοι γεωλογικοί σχηματισμοί που είναι κατάλληλοι για αποθήκευση CO₂ είναι:

Βαθείς αλατούχοι δόμοι

Εγκαταλελειμμένα ανθρακωρυχεία / Σπήλαια αλατιού

Εξαντλημένοι ταμιευτήρες υδρογονανθράκων

Κοιτάσματα (κοίτες) γαιανθράκων

Βασαλτικά, υπερμαφικά πετρώματα και ψαμμίτες (ορυκτοποίηση CO₂)

Δυνατότητες γεωλογικής αποθήκευσης CO₂ στην Ελλάδα

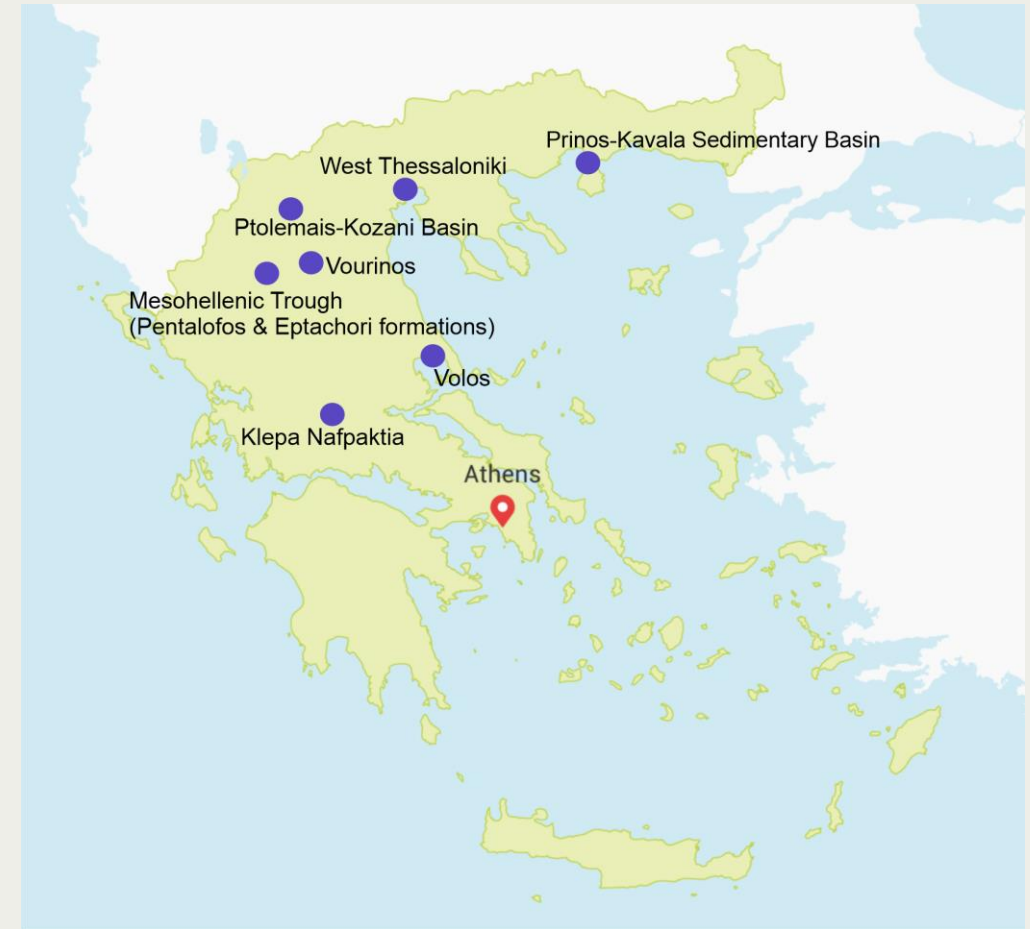
- Πιθανές περιοχές για CCUS ή αποθήκευση CO₂ στην Ελλάδα :

A. Ορυκτοποίηση:

- 1) Βασάλτες (ηφαιστειακά πετρώματα) Βόλου
- 2) Ψαμμίτες Μεσοελληνικής Αύλακας (Σχηματισμός Πενταλόφου)
- 3) Υπερβασικά πετρώματα Βούρινου (Δ. Ελλάδα)

B. Έγχυση & Αποθήκευση σε γεωλογικούς ταμιευτήρες:

- 1) Ψαμμίτες Μεσοελληνικής Αύλακας (Σχηματισμός Πενταλόφου) & υφάλμυροι υδροφορείς
- 2) Ψαμμίτες Ναυπακτίας
- 3) Λεκάνη Πτολεμαΐδας-Κοζάνης
- 4) Λεκάνη Δυτικής Θεσσαλονίκης
- 5) Ιζηματογεννής Λεκάνη Πρίνου-Καβάλας

Πιθανοί χώροι γεωλογικής αποθήκευσης CO₂ στην Ελλάδα

CCUS Έργα

- **Παγκοσμίως**, εκτελούνται **περισσότερα από 50 έργα CCUS** μεγάλης κλίμακας.
- **Σήμερα** λειτουργού **27 εγκαταστάσεις CCS** σε παγκόσμια κλίμακα, ενώ εκτιμάται ότι **έως το 2050** θα προστεθούν ακόμα **2.705 νέες εγκαταστάσεις**.
- **Ευρωπαϊκά έργα** που περιλαμβάνουν τεχνολογίες CCUS για την επίτευξη μιας οικονομίας χαμηλών εκπομπών CO₂ στην Ευρώπη:

Έργο	Επικεφαλής Χώρα	Περιγραφή
Acorn	Ηνωμένο Βασίλειο	Αποθήκευση σε βαθύ αλατούχο υδροφορέα
AC2OCem *	Γερμανία	Δέσμευση CO ₂
Athos	Ολλανδία	Πλήρης αλυσίδα CCUS
CarbFix	Ισλανδία	Αποθήκευση CO ₂
CEEGS *	Ισπανία	Ενσωμάτωση CCS σε σύστημα αποθήκευσης ανανεώσιμης ενέργειας
LEILAC *	Βέλγιο, Γερμανία	Δέσμευση CO ₂
Northern Lights	Νορβηγία	Μεταφορά & Αποθήκευση CO ₂
RISCS *	Ηνωμένο Βασίλειο	Διαχειριστικό πλαίσιο χώρων CCS
Strategy CCUS *	Γαλλία	Σενάρια ανάπτυξη CCUS
SCARLET	Γερμανία	Δέσμευση CO ₂

* Με συμμετοχή εταιρού από Ελλάδα.

Υδρογόνο (H₂)

Το Υδρογόνο είναι το πλέον ελαφρύ χημικό στοιχείο και στην καθαρή του μορφή είναι άχρωμο, άοσμο, άγευστο και εύφλεκτο.

Παραγωγή H₂

Γκρι H₂

Παραγωγή μέσω υδρογονανθράκων. Υψηλές εκπομπές CO₂.

Μπλε H₂

Παραγωγή μέσω υδρογονανθράκων, με παράλληλη δέσμευση και αποθήκευση του εκπεμπόμενου CO₂ (μέσω CCUS).

Πράσινο H₂

Παραγωγή μέσω ηλεκτρόλυσης νερού, αξιοποιώντας ανανεώσιμη ενέργεια. Μηδενικές εκπομπές CO₂.

Λευκό H₂

Φυσική εμφάνιση υδρογόνου σε υπόγειους γεωλογικούς σχηματισμούς.

Αποθήκευση H₂

Υπέργεια Αποθήκευση H₂

⇒ Δεξαμενές αποθήκευσης (μέθοδος Power-to-Gas (P2G))

Υπόγεια Αποθήκευση H₂

⇒ Αλατούχοι υδροφορείς
⇒ Αλατούχοι σχηματισμοί

⇒ Εγκαταλελειμμένα ορυχεία
⇒ Εξαντλημένα πεδία υδρογονανθράκων

Αξιοποίηση H₂

Το H₂ εξάγεται από τον χώρο αποθήκευσης και υφίσταται ενδεδειγμένη **επεξεργασία** ώστε να λάβει **μορφή κατάλληλη για χρήση** από τους καταναλωτές.

Το H₂ μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την **τροφοδοσία οχημάτων**, την **παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ή θερμότητας**, χωρίς να προκύπτουν **επιβλαβή παραπροϊόντα**.

Συνδυασμένη χρήση CO₂ και H₂

Παραγωγή Μπλε H₂

Το μπλε υδρογόνο παράγεται από ορυκτά καύσιμα κατά τη διύλισή τους και συνδυάζεται με δέσμευση του εκπεμπόμενου CO₂

□ Το δεσμευμένο CO₂ μπορεί είτε να αποθηκευτεί, είτε να χρησιμοποιηθεί σε βιομηχανικές εφαρμογές, εφόσον υποστεί κατάλληλη επεξεργασία.

Υπόγεια αποθήκευση H₂ χρησιμοποιώντας CO₂ ως αέριο πλήρωσης

Το αέριο πλήρωσης πρέπει να είναι **μόνιμα αποθηκευμένο** σε έναν υπόγειο ταμιευτήρα ώστε να διατηρείται η επιθυμητή πίεση

Το αέριο πλήρωσης καταλαμβάνει **έως το 1/3 του ωφέλιμου όγκου** του ταμιευτήρα

- Χρήση CO₂ ως αέριο πλήρωσης:
- διατήρηση επαρκούς πίεσης στον ταμιευτήρα
- πιο οικονομική λύση
- περιορισμός των εκπομπών CO₂

Υδρογόνωση CO₂

Συνδυασμός του δεσμευμένου CO₂ με υδρογόνο προς παραγωγή μεθανίου

Το μεθάνιο αξιοποιείται ως μεταφορέας ενέργειας, καθώς η υψηλή πυκνότητά του διασφαλίζει ασφαλή αποθήκευση και μεταφορά

Σας ευχαριστώ!

Δρ. Νικόλαος Κούκουζας

+30 211 1069502

koukouzas@certh.gr

<https://www.cperi.certh.gr/>